

Олександр МОЦИК,
*Надзвичайний і Повноважний Посол,
заступник Міністра закордонних справ України (2003–2004 рр.),
перший заступник Міністра закордонних справ України
з питань європейської інтеграції (2004–2005 рр.)*

КИЇВСЬКА ШКОЛА ДИПЛОМАТІЇ НА СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Факультет міжнародних відносин та міжнародного права Київського державного університету імені Тараса Шевченка, спадкоємцем якого став нинішній Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, було створено у повоєнні роки, пізніше розформовано і відновлено вже на початку 1970-х.

Студентом відділення міжнародного права факультету МВ та МП я став 1976 року. Мій батько був простим робітником, все життя працював у лісовій промисловості, але дуже цікавився міжнародною політикою. Очевидно, це успадкував і я. А «підбив» мене на отримання освіти юриста-міжнародника мій старший брат Михайло.

На першому курсі на відділенні міжнародного права навчалося понад 70 студентів. З них 15 з України, двоє з Грузії і один з Азербайджану. Решта з Африки, Азії та Латинської Америки. Приблизно такою ж була картина і з двома іншими відділеннями факультету — міжнародних відносин та міжнародних економічних відносин.

Факультет безумовно був найбільш престижним серед інших і не лише в КДУ. Вступити на нього було, як втрапити до загону підготовки космонавтів.

Очоловав факультет легендарний Гліб Миколайович Цветков — перший декан, блискучий вчений, оратор, педагог і адміністратор, який також зробив особистий важливий внесок у розбудову дипломатичної служби та зовнішньої політики незалежної України. Особливо у контексті участі нашої країни в діяльності ЮНЕСКО, членом Виконавчого комітету якої він був протягом багатьох років.

Гліб Миколайович підготував плеяду українських дипломатів, вплинув на долі багатьох випускників факультету і на мене зокрема.

Перша моя спроба вступу на факультет була невдалою. Я лиш повернувся з армії, енергія з мене просто пульсувала і мені здалося, можливо, і небезпідставно, що екзаменатори занизили вступну оцінку з географії, тому я пішов до декана шукати справедливості. Гліб Миколайович уважно мене вислухав і сказав: «Не роби хвиль, продовж підготовку до вступу ще на рік і приходь знову. Тільки не біжи в комсомол, а попрацюй біля станка на заводі».

Я послухав декана, попрацював рік монтажником-бетонувальником на новобудовах Києва, на «відмінно» склав наступні вступні іспити і влився до студентського братства.

Потік першокурсників відділення міжнародного права було поділено на три групи. Мене обрали старостою першої групи, до якої зарахували четверо студентів з України, зокрема Василя Супруна (майбутнього першого заступника Міністра юстиції) та Ігоря Савчука (працював у сфері освіти). Одна студентка — Марина Самхарадзе була з Грузії і ще один студент — Фізулі Вердієв — з Азербайджану. А більшість інших студентів прибула на навчання з Бангладеш, Беніну, Ефіопії, Ємену, Йорданії, Конго, Куби, Малі, Марокко, Палестини.

Разом зі мною на курсі, але в інших групах, вчилися мої близькі друзі Володимир Єльченко, майбутній перший заступник Міністра закордонних справ України, Посол України в США, Росії, двічі Постійний представник України при ООН, Анатолій Олійник, староста курсу, майбутній Посол України в Іраку, Сербії та Латвії і Генеральний консул України в Чикаго. На жаль, Анатолій Тимофійович уже пішов у засвіти.

Три роки, з другого по четвертий курс, я очолював студентську раду гуртожитку № 11, який знаходився у студмістечку на вулиці Ломоносова (нині — Юлії Здановської. — *Ред.*). До складу ради, яку обирали студенти-мешканці гуртожитку, входили переважно студенти-іноземці. Це був самоврядний студентський орган згаданого гуртожитку, у якому мешкали всі студенти з першого по п'ятий курс. Загалом майже чотириста осіб з відділення міжнародного права і майже триста — з юридичного факультету.

Більшість українських студентів факультету МВ та МП були киянами і проживали із своїми батьками. Але і вони часто були гостями у гуртожитку: або деканат залучав їх до чергування в гуртожитку, або приходили в гості на вихідних до своїх друзів. Про життя у гуртожитку можна було б написати спогади на сотні сторінок. Воно було колоритним, з безліччю унікальних, часом майже фантастичних, історій. Корисною і повчальною була також праця під час літніх канікул у студентських будівельних загонах факультету. У складі міжнародного будівельного загону «Інтер» були представники з усіх континентів, окрім, як жартували, Антарктиди.

Та все ж головне — це професорсько-викладацький склад факультету, високий рівень викладання дисциплін з особливим акцентом на міжнародні відносини, право та економіку. Це були справді вчені та педагоги з великої літери.

Про професора Цветкова, який міг дві години читати лекцію про історію міжнародних відносин, стоячи з крейдою біля дошки, малюючи різні діаграми з пам'яті, пересипаючи свою розповідь іменами різних історичних постатей, державних діячів, політиків та цифрами без жодного звернення до свого конспекту, ходили легенди.

Іншим корифеєм факультету був професор Ігор Іванович Лукашук, завідувач кафедри міжнародного права, автор монографій з різних питань міжнародно-правової науки, який не без підстав є одним із найбільш авторитетних юристів-міжнародників Центрально-Східної Європи. Ігор Іванович брав участь у багатьох міжнародних конференціях з питань кодифікації міжнародного права та сесіях Генеральної Асамблеї ООН й інших органів цієї міжнародної організації. Професор Лукашук майже двадцять років очолював на факультеті кафедру міжнародного права, яка була центром підготовки українських висококваліфікованих юристів-міжнародників. Мені пощастило писати дипломну роботу під його керівництвом.

Особливим авторитетом серед студентів та викладачів університету користувався досить молодий тоді доктор юридичних наук, професор Володимир Андрійович Василенко, беззаперечний лідер серед вітчизняних вчених у галузі теорії міжнародного права, права міжнародної відповідальності та міжнародних санкцій, автор ґрунтовних монографій у цих сферах.

Лекції професора Василенка завжди відзначалися глибиною подання матеріалу, логічною послідовністю, переконливою аргументованістю і чіткою системністю. Той, хто детально конспектував його лекції, не мав проблем із засвоєння матеріалу та складанням іспиту. Володимир Андрійович був досить вимогливим до себе і студентства, не терпів недисциплінованості і не сприймав поверхових знань. І навпаки, належним чином оцінював тих студентів, хто багато і системно працював, демонстрував високий рівень вивчення та розуміння предмету.

Професор Василенко зробив свій особистий величезний внесок у роботу багатьох основоположних актів незалежної України, зокрема Декларації про державний суверенітет, Конституції, низки інших важливих державотворчих законів. Досить потужною була його участь у розбудові зовнішньої політики і дипломатичної служби України.

Перед захистом дипломної я складав Володимирі Андрійовичу державний іспит із міжнародного права і пишався, що отримав від такого вимогливого вчителя відмінно. Уже в незалежній українській державі ми

разом як колеги, однодумці і друзі працювали над багатьма важливими для України проектами та переговорними баталіями. Його висока професійність, патріотизм, вимогливість та відповідальність завжди надихали мене і допомагали у роботі.

Добрим словом хочу згадати професорів факультету Костянтина Семеновича Забігайла, який читав курс зарубіжного права, Костянтина Костянтиновича Сандровського, який був найкращим експертом у сфері дипломатичного та консульського права.

Цивільне право професійно і наповнено викладав патріарх юридичної науки Геннадій Костянтинович Матвеев. Кожна з його лекцій була справжньою подорожжю у світ права, починаючи з часів Римської імперії і до другої половини 20-го століття. Авторське право майстерно викладав його син — Юрій Геннадійович Матвеев, неперевершений експерт цієї сфери.

Завжди цікаво було слухати лекції з міжнародного права доцента Бориса Івановича Кучера, з міжнародних відносин — доцента Валентина Миколайовича Хоніна, з міжнародних економічних відносин — доцента Геннадія Миколайовича Бикова, з логіки — доцента Івана Івановича Дирди.

З вдячністю за науку згадую викладачок англійської мови кафедри іноземних мов Оксану Олександрівну Дяченко та Валентину Вікторівну Дайнеко.

Загалом працювати над здобуттям знань доводилося дуже багато, особливо на трьох перших курсах, але знання давалися мені легко.

Мабуть, як і всі, хто мав щасливу можливість провести п'ять років в цьому храмі освіти і науки, завжди з теплотою згадую студентські роки на факультеті міжнародних відносин та міжнародного права Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка. І, звичайно, уклінно вдячний альма-матер за ті шляхи, які вона мені відкрила у широкі світи. А декану панові Цветкову, завідувачу кафедри міжнародного права, професору Лукашуку та заступнику декана доценту панові Бикову — за рекомендацію щодо мого влаштування після закінчення навчання на роботу до Міністерства закордонних справ.

Oleksandr MOTSYK,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary,
Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine (2003–4),
First Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine
for European Integration (2004–5)*

KYIV SCHOOL OF DIPLOMACY IN SERVICE TO UKRAINE

Abstract. In this article, the author shares detailed recollections of studying at the Faculty of International Relations and International Law at Taras Shevchenko State University of Kyiv, which later became the Institute of International Relations.

The Ukrainian diplomat remembers his initial unsuccessful attempt to enrol in the faculty but notes that his persistence and diligence led to his admission the following year. The author mentions that over 70 students from various parts of the world, mainly from Africa, Asia, and Latin America, studied in the first-year class, creating a unique intercultural environment.

Afterwards, the Ambassador shares his memories of studies, classmates, and friends who became famous Ukrainian diplomats, including Volodymyr Yelchenko and Anatolii Oliynyk. The diplomat also talks about student life, especially in the dormitory.

The author expresses deep gratitude to the faculty's teaching staff, emphasising the high quality of lecturing across almost all disciplines. He first mentions Hlib Tsvietkov, who could deliver lectures without notes while accurately recalling historical figures, dates, and drawing imaginary diagrams.

He remembers Ihor Lukashuk, his academic advisor and head of the International Law Department, whom he regards as one of the most authoritative specialists in international law within Central and Eastern Europe. He speaks of the profound, substantive, and convincingly argued lectures by Doctor of Law Volodymyr Vasylenko (d. 2023).

Moreover, Mr Motsyk recalls other notable professors — such as Kostiantyn Zabihailo, Kostiantyn Sandrovskiy, Hennadii Matvieiev and his son Yurii Matvieiev, Associate Professor Borys Kucher, Associate Professor Valentyn Khonin, and Associate Professor Hennadii Bykov. He expresses special gratitude to English language lecturers Oksana Diachenko and Valentyna Daineko.

Overall, the diplomat describes his studies at the faculty as demanding but feels grateful to his Alma Mater for the opportunities that played a crucial role in shaping his professional career.

Keywords: Faculty of International Relations and International Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv, International Law Department, foreign students, Hlib Tsvietkov, lecturers, dormitory, classmates.